

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol.10, No.4, 2015, pp.378-391

OJED

An Online Journal
of Education
<http://www.edu.chula.ac.th/oied>

แนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนปฏิบัติดี

GUIDELINES FOR DEVELOPING STUDENT IDENTITY: CASE STUDIES OF GOOD PRACTICES SCHOOLS

นางสาวเมทินี รำพึงสุข *

Miss.Metinee Rumpoungsuk

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ **

Assoc. Prof. Duangkamol Traiwichitkhun, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) สังเคราะห์อัตลักษณ์และจัดประเภทอัตลักษณ์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอกกรอบสาม (2) วิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคแตกต่างกัน (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดขึ้น และ (4) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี ประชากรที่ใช้คือสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่ได้รับการประเมินภายนอกกรอบสาม ทั่วประเทศจำนวน 9,699 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ช่วง ในช่วงแรกเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณ คือแบบบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์ไค-สแควร์ ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel ส่วนช่วงที่สองศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำผลการศึกษาจากข้อมูลเชิงปริมาณในช่วงแรก มาพิจารณาคัดเลือกกรณีศึกษา จำนวน 6 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพคือแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างและแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ (1) การกำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เน้นอัตลักษณ์เพียงด้านเดียว กลุ่มที่เน้นอัตลักษณ์ทั้งสองด้าน และกลุ่มที่เน้นอัตลักษณ์ทั้งสามด้าน (ดี เก่งและมีความสุข) (2) โรงเรียนที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคต่างกันมีการกำหนดอัตลักษณ์ด้านความดีมากกว่าด้านอื่นๆ (3) คุณภาพของผู้เรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตลักษณ์ของนักเรียนตามที่สถานศึกษากำหนด (4) แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี ส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดของโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในแต่ละด้าน มีการประเมินสภาพปัญหา และมีการประเมินผล

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: bio.rmetinee@gmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: duangkamol.t@chula.ac.th

ISSN 1905-4491

Abstract

This research aims to: 1) to synthesize and categorize student identity in good practices schools which passed the third external evaluation, 2) to compare student identity with different school size, students' educational level, authorized office, location and regional, 3) to study relationship between the student identity which school determined and the actual quality of students, and 4) to study the process of implementation in good practices school. The population of this research is 9,699 the third passed external evaluation schools from all over the country. The instruments consists 2 parts; First quantitative part, quantitative analysis analyzes by using record form, descriptive statistics, Chi-square. Part 2, qualitative part, selecting 6 schools from research's part 1 output and continuing research by content analysis method that instruments are informal interview, research coding form and observation notes.

The research results were as follows: 1) Student identity dimensions (Moral, Achievement, Happiness) were 3 groups such as 1-sided identity, 2-sided identity, 3-sided identity, 2) There was founded small school, primary school, schools under the authority of the Office of the Basic Education Commission, suburban school and school in North-east have identified student moral identity dimensions higher than the others, 3) There was positive relationship between student's quality and student identity that school decided, 4) The process of implementation in good practices schools let them have many good continuous activities consistent with each student identity aspect; moreover, this process, as was evaluated problem and output.

คำสำคัญ: แนวทางดำเนินงาน / การพัฒนา / อัตลักษณ์ / กรณีศึกษา / โรงเรียนปฏิบัติดี

KEYWORDS: GUIDELINES / DEVELOPING / IDENTITY / CASE STUDIES / GOOD PRACTICES SCHOOLS

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับแต่การประเมินครั้งสุดท้ายและเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องเป็นองค์กรมหาชน ซึ่งได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555) การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยพิจารณาจากผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบมากกว่ากระบวนการคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละสถานศึกษา

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สมศ.ได้กำหนดตัวบ่งชี้ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ซึ่งครอบคลุมทั้ง 4 มาตรฐานตามที่กฎกระทรวงฯ กำหนด ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ และได้เพิ่มกลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2555)

จากกลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ที่เพิ่มขึ้นมาเกิดจากแนวความคิดที่เกรงว่าเมื่อมีการยกระดับมาตรฐานการศึกษาแล้วทุกโรงเรียนมีมาตรฐานเหมือนกัน แต่สิ่งที่เป็นลักษณะเด่นของนักเรียนในแต่ละโรงเรียนจากอดีตจนถึงปัจจุบันจะสูญหายไป จึงต้องการให้ดำรงสิ่งเหล่านั้นไว้ (สุพัตร์ พิบูลย์, 2555) นอกจากนี้ บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ (2555) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องว่า หากสถานศึกษาไม่ตระหนักในเรื่องความเป็นเลิศเฉพาะทางของเยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษา ก็จะทำให้ความโดดเด่นของเยาวชนสูญหายไป และจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า การชี้แจงแนวทางในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ทำให้เกิดความสับสนของคำว่าอัตลักษณ์และเอกลักษณ์เป็นอย่างมาก ทาง สมศ. จึงได้ให้นิยามของคำทั้งสองเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ภายหลังจากการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ได้ระยะหนึ่งพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดอัตลักษณ์ไม่สอดคล้อง/สะท้อนสภาพที่แท้จริงของนักเรียน (ศุภฤกษ์ รักชาติ, 2554) ดังนั้นอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นสามารถจำแนกได้เป็นกี่ประเภท และสถานศึกษามีแนวทางดำเนินการอย่างไรเพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์

อัตลักษณ์เป็นคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล เป็นความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นอยู่ (Oxford Dictionary, 2010) หรือสิ่งหนึ่งหรือเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมาและมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546) ดังเช่น นัทธนัย ประสานนาม (2550) กล่าวว่า อัตลักษณ์ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง ประกอบด้วยความตระหนักในตัวเองและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง เป็นการแสดงตนที่สามารถระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร ทั้งนี้สอดคล้องกับ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) ได้กล่าวถึง อัตลักษณ์ว่ามีกระบวนการถูกผลิต ให้เกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกบริโภค และถูกควบคุมจัดการ ให้อยู่ในวัฒนธรรม และยังมีการสร้างความหมายต่างๆ ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน เพื่อนำมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา

อัตลักษณ์สามารถแบ่งได้เป็นหลายประเภทซึ่ง นววิศ ดวงมีสิน (2549) ได้ศึกษาอัตลักษณ์ ตามแนวทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งอัตลักษณ์เป็น 3 ด้านคือ ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ด้านความเข้าใจตนเองและด้านความเห็นเกี่ยวกับตนเอง ซึ่ง ดวงเดือน พันธมนาวิน (อ้างถึงใน สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม, 2554) กล่าวว่าโครงสร้างของอัตลักษณ์ตามแนวคิดของอิริคสันมีหลายองค์ประกอบหรือหลายด้านที่สำคัญคือ ด้านอาชีพการงาน ด้านศาสนา ด้านการเมือง ด้านบทบาททางเพศและทางด้านค่านิยมและ กฎจริย ค้าขาย (อ้างถึงในพิมพ์ชนก กลิ่นสุทฺธ, 2554) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่ามีหลายองค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบทางกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมการณ์และลักษณะทางจิตซึ่งเป็นองค์ประกอบรวมเกิดเป็นความคิดรวบยอดและเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ พบว่าขั้นตอนการกำหนดอัตลักษณ์ของโรงเรียนในประเทศไทยมี 4 ขั้นตอนหลักคือ ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ ตรวจสอบสภาพความพร้อมของโรงเรียน เปรียบเทียบกับอัตลักษณ์โรงเรียนอื่นและลงข้อสรุปเพื่อกำหนดอัตลักษณ์ และปัจจัยที่อาจส่งผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์โรงเรียนคือขนาดโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียน ระดับการศึกษาของผู้บริหาร (ศุภฤกษ์ รักชาติ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่ประกอบด้วยเป้าหมาย การประเมินสภาพปัญหาโดยประเมินสภาพปัญหาจากองค์กรและผู้รับผิดชอบ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม และการประเมินผล โดยประเมินในแต่ละกิจกรรมและในภาพรวมของการพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษา (สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม, 2554) ดังนั้นการดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้สถานศึกษามีกระบวนการสร้างลักษณะเด่นของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนปฏิบัติ อันนำไปสู่การเลือกตัวอย่างจากโรงเรียนที่ได้รับการประเมินภายนอก รอบสาม ซึ่งได้คะแนนเต็มในกลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์และได้รับรองคุณภาพจาก สมศ. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียนที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสังเคราะห์อัตลักษณ์และจัดประเภทอัตลักษณ์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอก รอบสาม
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดขึ้น
4. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แบบแผนเชิงอธิบาย (the explanatory design) ซึ่งเป็นแบบแผนการวิจัยเชิงผสมผสานวิธีระยะต่อเนื่อง โดยระยะแรกศึกษาด้วยวิธีเชิงปริมาณก่อนแล้วจึงตามด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการหลัก โดยนำผลที่ได้จากการวิจัยใช้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างลุ่มลึก (participant selection model) เมื่อได้ผลการวิจัยเชิงคุณภาพแล้วจึงนำไปสรุปตีความร่วมกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนและรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 วิธีดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

วิธีการดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นวิธีการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 2 ข้อคือ 1) เพื่อสังเคราะห์อัตลักษณ์และจัดประเภทอัตลักษณ์ของนักเรียนในสถานศึกษา ที่ได้รับการประเมินภายนอก รอบสาม 2) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคแตกต่างกัน ด้วยแบบบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างลุ่มลึก

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ สถานศึกษาที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสาม จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ปีการศึกษา 2554-2555 จำนวน 9,699 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิโดยใช้ข้อมูลจากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยใช้แบบบันทึกคุณลักษณะของโรงเรียนครอบคลุมตัวแปรเกี่ยวกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งมีสารดังต่อไปนี้

แบบบันทึกข้อมูลบริบทของสถานศึกษาประกอบด้วย 1) ชื่อสถานศึกษา 2) จำนวนนักเรียน 3) ขนาด 4) ระดับ 5) สังกัด 6) ที่ตั้ง 7) จังหวัด 8) ภูมิภาค 9) อัตลักษณ์ 10) คะแนนการประเมินเฉพาะตัวบ่งชี้อัตลักษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูล เสนอไปยังผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยเดินทางไปส่งมอบเอกสารด้วยตนเองและรอรับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ในภายหลังเพื่อรับข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ตามสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามวิจัย ดังนี้

คำถามวิจัยข้อที่ 1 สถานศึกษาที่ได้รับการประเมินภายนอกรอบสาม ได้กำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียนไว้กี่ประเภท

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดประเภทอัตลักษณ์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยอิงตามกรอบเจตนารมณ์ของแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข

คำถามวิจัยข้อที่ 2 สถานศึกษาที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคแตกต่างกัน จะมีประเภทของอัตลักษณ์แตกต่างกันหรือไม่

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐานเพื่อให้ทราบการแจกแจงของตัวอย่าง ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติอนุมาน เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ(comparative analysis) ประเภทอัตลักษณ์ของนักเรียนที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคแตกต่างกัน โดยใช้การวิเคราะห์ไค-สแควร์ (chi-square analysis)

ระยะที่ 2 วิธีดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิธีการดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์อีก 2 ข้อ คือ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดขึ้น 4) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี ด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารในมาตรฐานด้านอัตลักษณ์โดยเฉพาะตัวบ่งชี้อัตลักษณ์

เกณฑ์การเลือกสถานศึกษา มีดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการเลือกสถานศึกษาแบบเจาะจง เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Purposive sampling) โดยเลือกโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียน ที่มีคุณลักษณะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังนี้ 1) ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) 2) อัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนดเน้นคุณภาพผู้เรียนทั้งสามด้าน ได้แก่ ดี เก่ง และมีความสุข 3) ได้รับการรับรองคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) 4) มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากการตรวจสอบแบบสามเส้า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างและแบบสังเกต ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ โดยในการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างแนวคำถามเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนที่เกิดขึ้นกับอัตลักษณ์ของนักเรียนตามที่สถานศึกษากำหนดไว้โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย ครู นักเรียนและผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังใช้แบบสังเกตในการบันทึกคุณลักษณะของนักเรียน เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพของผู้เรียนที่เกิดขึ้น

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างและแบบสังเกต ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ โดยในการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างแนวคำถามเกี่ยวกับขั้นตอนและแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรม/โครงการที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของนักเรียนโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้ามาตรฐานด้านอัตลักษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและผู้ปกครอง ประกอบกับใช้แบบสังเกตในการบันทึกคุณลักษณะของนักเรียน เพื่อดูความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ นอกจากนี้ยังทำการศึกษาเอกสารในมาตรฐานด้านอัตลักษณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์เพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมตัวในการเข้าสู่สนามวิจัย

- ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับโรงเรียนล่วงหน้า เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้อย่างคร่าวๆให้แก่โรงเรียน
- ผู้วิจัยทำความเข้าใจในวิธีการ ขั้นตอน และประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์
- จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สมุดบันทึก แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง

2. การสร้างความสัมพันธ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเปิดเผยสถานภาพที่แท้จริงกับผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ราชการ ซึ่งผู้วิจัยได้ติดต่อขอเก็บข้อมูลผ่านครูเวรประจำวันเพื่อประสานกับผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง

3. การสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในเทคนิคการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ซึ่งทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่รู้สึกรู้สีกอียดที่จะตอบคำถาม ซึ่งรูปแบบการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเลือกใช้มี 3 ลักษณะ คือ การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างไม่จำกัดตอบ (informal interview) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) และการสัมภาษณ์แบบตะล่อมกล่อมเกล่า (probe)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลตามสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามวิจัย ดังนี้

คำถามวิจัยข้อที่ 3 อัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพผู้เรียนที่เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า

คำถามวิจัยข้อที่ 4 สถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีมีแนวทางการดำเนินงานอย่างไรบ้าง

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลลงแบบบันทึกการสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง มาตีความและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากคำพูดของครู ผู้ปกครองและนักเรียนตามประเด็นคำถามโดยจัดหมวดหมู่และตีความผลที่ได้จากการเก็บข้อมูล

2. นำข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปเป็นรายงานการวิจัย พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบการสรุปผลในแต่ละประเด็นเพื่อให้ความเข้าใจที่ถูกต้องและความชัดเจนมากขึ้น

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โรงเรียนที่ได้รับการประเมินภายนอกรอบสาม จำนวน 9,699 โรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่มีการเขียนรายงานเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียนมีจำนวนทั้งสิ้น 1,191 โรงเรียน และสามารถจำแนกประเภทอัตลักษณ์ของนักเรียนออกเป็น 3 ประเภท คือ เน้นอัตลักษณ์เพียงด้านเดียว เน้นอัตลักษณ์ทั้งสองด้านและเน้นอัตลักษณ์ทั้งสามด้าน (ดี เก่ง มีความสุข) ซึ่งสามารถจำแนกข้อมูลตามเกณฑ์เพื่อตอบคำถามวิจัยได้ดังตาราง

ตารางที่ 1 ตารางจัดประเภทของอัตลักษณ์

คุณภาพผู้เรียน	ดี	เก่ง	มีความสุข	อื่นๆ	รวม
ดี	402	-	-	-	402
เก่ง	151	129	-	-	280
มีความสุข	130	42	201	-	373
อื่นๆ	-	-	-	16	16
ดี+เก่ง+มีความสุข	-	-	-	120	120
รวม	683	171	201	136	1,191

จากตารางพบว่า โรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์เพียงด้านเดียวด้านความดีมีจำนวนมากกว่าด้านอื่นๆ ส่วนโรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์ทั้งสองด้านพบว่าด้านความดีคู่กับความเก่งได้รับความนิยมมากที่สุด และโรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์ครบทั้งสามด้านมีเพียง 120 โรงเรียนเท่านั้นซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับด้านก่อนหน้านี้

2. จากการศึกษาสถานศึกษาที่มีขนาด ระดับ สังกัด ที่ตั้งและภูมิภาคแตกต่างกัน จะมีประเภทยของอัตลักษณ์แตกต่างกันดังนี้

ตารางที่ 2.1 โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

ขนาด/อัตลักษณ์	คุณภาพผู้เรียน				
		ดี	เก่ง	มีความสุข	ดี+เก่ง+มีความสุข
ใหญ่	ดี	26	-	-	12
	เก่ง	23	20	-	
	มีความสุข	10	2	10	
กลาง	ดี	88	-	-	24
	เก่ง	35	28	-	
	มีความสุข	23	11	37	
เล็ก	ดี	288	-	-	84
	เก่ง	93	81	-	
	มีความสุข	97	29	154	

จากตารางพบว่า โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมมากที่สุด โดยโรงเรียนขนาดเล็กนิยมกำหนดมากที่สุด รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่

ตารางที่ 2.2 โรงเรียนที่มีระดับแตกต่างกัน

ระดับ/อัตลักษณ์	คุณภาพผู้เรียน				
		ดี	เก่ง	มีความสุข	ดี+เก่ง+มีความสุข
ปฐมวัย	ดี	3	-	-	-
	เก่ง	2	1	-	
	มีความสุข	-	1	1	
ประถม*	ดี	365	-	-	107
	เก่ง	126	117	-	
	มีความสุข	124	39	187	
มัธยม	ดี	34	-	-	13
	เก่ง	22	10	-	
	มีความสุข	6	1	12	
อื่นๆ**	ดี	-	-	-	-
	เก่ง	1	1	-	
	มีความสุข	-	1	1	
รวม		683	171	201	120

จากตารางพบว่า โรงเรียนที่มีระดับต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนระดับประถมมีจำนวนสูงที่สุด รองลงมาคือโรงเรียนระดับมัธยมและระดับปฐมวัยตามลำดับ

ตารางที่ 2.3 โรงเรียนที่มีสังกัดแตกต่างกัน

สังกัด/อัตลักษณ์	คุณภาพผู้เรียน				
		ดี	เก่ง	มีความสุข	ดี+เก่ง+มีความสุข
กทม	ดี	14	-	-	2
	เก่ง	1	10	-	
	มีความสุข	5	2	6	
สข	ดี	15	-	-	0
	เก่ง	8	4	-	
	มีความสุข	2	1	2	
สพฐ	ดี	364	-	-	115
	เก่ง	133	109	-	
	มีความสุข	120	33	185	
อปท	ดี	8	-	-	3
	เก่ง	8	5	-	
	มีความสุข	3	5	7	
สป	ดี	0	-	-	0
	เก่ง	1	1	-	
	มีความสุข	0	1	1	
ตชด	ดี	1	-	-	0
	เก่ง	0	0	-	
	มีความสุข	0	0	0	

จากตารางพบว่า โรงเรียนที่มีสังกัดต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนในสังกัด สพฐ. นิยมกำหนดมากกว่าสังกัดอื่นๆ

ตารางที่ 2.4 โรงเรียนที่มีที่ตั้งแตกต่างกัน

ที่ตั้ง/อัตลักษณ์	คุณภาพผู้เรียน				
		ดี	เก่ง	มีความสุข	ดี+เก่ง+มีความสุข
ในเขตเมือง	ดี	70	-	-	31
	เก่ง	24	33	-	
	มีความสุข	20	5	35	
นอกเขตเมือง	ดี	211	-	-	99
	เก่ง	111	69	-	
	มีความสุข	110	37	166	

จากตารางพบว่า โรงเรียนที่มีที่ตั้งต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนนอกเขตอำเภอเมืองนิยมกำหนดมากกว่าโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง

ตารางที่ 2.5 โรงเรียนที่มีภูมิภาคแตกต่างกัน

ภูมิภาค/อัตลักษณ์	คุณภาพผู้เรียน				
		ดี	เก่ง	มีความสุข	ดี+เก่ง+มีความสุข
กลาง	ดี	91	-	-	23
	เก่ง	44	34	-	
	มีความสุข	22	8	34	
ตะวันตก	ดี	8	-	-	4
	เก่ง	1	2	-	
	มีความสุข	1	1	0	
ตะวันออก	ดี	31	-	-	7
	เก่ง	11	11	-	
	มีความสุข	5	0	19	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	ดี	137	-	-	48
	เก่ง	64	34	-	
	มีความสุข	43	12	67	
ใต้	ดี	84	-	-	19
	เก่ง	19	21	-	
	มีความสุข	33	8	54	
เหนือ	ดี	51	-	-	19
	เก่ง	12	27	-	
	มีความสุข	26	13	27	

จากตารางพบว่า โรงเรียนที่มีภูมิภาคต่างอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมกำหนดมากกว่าภาคอื่นๆ

3. จากการศึกษาอัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพผู้เรียนที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กันดังนี้

ที่ตั้ง	ชื่อโรงเรียน	อัตลักษณ์	คุณลักษณะ		
			ดี	เก่ง	มีความสุข
ในเขตเมือง	1. โรงเรียนหลวงใหญ่	เพียบพร้อมคุณธรรม เลิศล้ำวิชาการ สืบ สานความเป็นไทย ก้าวไกลสู่สากล	- โครงการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม - กิจกรรมมารยาทไทย - โรงเรียนวิถีพุทธ	- โรงเรียนสองภาษา - โรงเรียนแกนนำด้าน วิทยาศาสตร์และศาสตร์ - จัดทำบ้านอาเซียน	- ตอนเช้าจะทำสมาธิ สวดมนต์แปลทุกเช้าวัน พฤหัสบดี - กิจกรรมสืบสานความ เป็นไทย
	2. โรงเรียนหลวงกลาง	นิสัยดี เรียนดี และ มีความสุข	- โครงการบ้าน นักวิทยาศาสตร์น้อย - โครงการส่งเสริมคุณธรรม - โครงการเดินทางไกลและ เข้าค่ายพักแรมลูกเสือ.เนตร นารี	- โครงการพัฒนาเด็กปฐมวัย สู่ มาตรฐานการศึกษา - โครงการบ้านวิทยาศาสตร์น้อย - โครงการเสริมความเป็นเลิศ ทางวิชาการ - โครงการ English we can	- โครงการเด็กพิชย์ใส่ใจ สิ่งแวดล้อม
	3. โรงเรียนหลวงเล็ก	ประพฤติดี มีความรู้ คู่คุณธรรม	- ฝึกข้าวให้น้อง - แสดงตนเป็นพุทธมามกะ - กิจกรรมน้องไหว้พี่ - กิจกรรมการออม - กิจกรรมสมุดบันทึกความดี มีรางวัล	- กิจกรรมเสริมความรู้ตอนเช้า ก่อนเข้าแถว - มีครูภายนอกมาสอนเสริม	- กิจกรรมปลูกป่าและ การอนุรักษ์ - กิจกรรมเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น - กิจกรรมออกกำลังกาย ตอนเช้า

3. อัตลักษณ์ของนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดและคุณภาพผู้เรียนที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ (ต่อ)

ที่ตั้ง	ชื่อโรงเรียน	อัตลักษณ์	คุณลักษณะ		
			ดี	เก่ง	มีความสุข
นอกเขตเมือง	1. โรงเรียนบางใหญ่	โรงเรียนงามสง่า การศึกษาก้าวหน้า คุณธรรม นำความรู้ อยู่อย่างพอเพียง	-คุณธรรมนำความรู้คู่แสง สรรค์ -การสอนธรรมะโดยพระภิกษุ -การประกวดมารยาทไทย	-เปิดบ้านวิชาการสานฝันสู่ อาเซียน -ส่งเสริมศิลปะ ดนตรีและ นาฏศิลป์ -โครงการส่งเสริมรักการอ่าน	-กิจกรรมเปิดบ้าน อาเซียน -การทนายได้ระหว่าง เรียน -นั่งสมาธิก่อนเข้าเรียน
	2. โรงเรียนบางกลาง	เพียรทำดี ใฝ่เรียนรู้ เชิดชูวิถีไทย	-โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม -โครงการโรงเรียนสุจริต -โครงการโรงเรียนดีศรีตำบล	-ซ่อมเสริมการเรียนรู้ปกติ -ค่ายการอ่านเขียน	-โครงการเศรษฐกิจ พอเพียง -กิจกรรมวันลอยกระทง
	3. โรงเรียนบางเล็ก	เด็กพัฒนาดนตาม ศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่งมีความสุขอยู่ ร่วมกับสังคม	-โครงการคุณธรรม 29 ประการ -กิจกรรมทำบุญที่วัด -การสอนธรรมะโดยพระภิกษุ	-กิจกรรมที่สอนน้อง -โครงการยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	-โครงการเศรษฐกิจ พอเพียง -โครงการการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข

จากตารางจะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของนักเรียนตามที่สถานศึกษากำหนด มีโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์ในด้านนั้นๆ ทั้งสิ้น โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครอง นักเรียนตลอดจนการสังเกตและการศึกษาเอกสารของผู้วิจัย พบว่านักเรียนมีคุณภาพสอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนด

4. สถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่มีแนวทางการดำเนินงานอย่างไรบ้าง

จากการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าโรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียน มีแนวทางในการพัฒนาอัตลักษณ์ที่คล้ายกันคือ มีการร่วมกันวางแผนและกำหนดโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในแต่ละด้าน โดยอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากหลายๆ ฝ่าย พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง มีการประเมินสภาพปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข และมีการประเมินผลเป็นระยะ

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน จากกรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดีทั้ง 6 โรงเรียน ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้างต้นผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. โรงเรียนที่ได้รับการประเมินภายนอกรอบสาม มีการเขียนรายงานเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียนมีจำนวนทั้งสิ้น 1,191 โรงเรียน สามารถจำแนกประเภทอัตลักษณ์ของนักเรียนออกเป็น 3 ประเภท คือเน้นอัตลักษณ์เพียงด้านเดียว เน้นอัตลักษณ์ทั้งสองด้านและเน้นอัตลักษณ์ทั้งสามด้าน (ดี เก่ง มีความสุข) ซึ่งโรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์เพียงด้านเดียวด้านความดีมีความถี่มากกว่าด้านอื่นๆ ดังที่ Michail (อ้างถึงใน สุภชฌาน์ ศรีเยี่ยม, 2554) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ เป็นความผสมผสานของคุณธรรมทั้งหลายที่สอดคล้องกันโดยประเพณีทางศาสนา ส่วนโรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์ทั้งสองด้านพบว่าด้านความดีคู่กับความเก่งได้รับความนิยมมากที่สุด และโรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์ครบทั้งสามด้านมีเพียง 120 โรงเรียนเท่านั้นซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับด้านก่อนหน้านี้

2. โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมมากที่สุด โดยโรงเรียนขนาดเล็ก นิยมกำหนดมากที่สุด รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนที่มีระดับต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนระดับประถมมีจำนวนสูงสุด รองลงมาคือโรงเรียนระดับมัธยมและระดับปวช.ตามลำดับ โรงเรียนที่มีสังกัดต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนในสังกัด สพฐ. นิยมกำหนดมากกว่าสังกัดอื่นๆ เนื่องจากเป็นประชากรกลุ่มใหญ่กว่าสังกัดอื่นๆ โรงเรียนที่มีที่ตั้งต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนนอกเขตอำเภอเมืองนิยมกำหนดมากกว่าโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง โรงเรียนที่มีภูมิภาคต่างกันอัตลักษณ์ด้านความดีได้รับความนิยมสูงสุด โดยโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมกำหนดมากกว่าภาคอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภฤกษ์ รักชาติ (2554) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์โรงเรียนคือขนาดโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียน ระดับการศึกษาของผู้บริหาร

3. อัตลักษณ์ของนักเรียนตามสถานศึกษากำหนด มีโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดอัตลักษณ์ในด้านนั้นๆ ทั้งสิ้น โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครู ผู้ปกครอง นักเรียนตลอดจนการสังเกตและการศึกษาเอกสารของผู้วิจัย พบว่านักเรียนมีคุณสมบัติสอดคล้องกับอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณะ บรรจง (2551) ที่ได้สร้างแบบจำลองพฤติกรรมโดยพัฒนามาจากทฤษฎีเอกลักษณ์ของบุคคลของสไตรเกอร์ พบว่า ตัวแปรสาเหตุพฤติกรรมได้รับอิทธิพลมาจากความยึดมั่นผูกพันในบทบาท การรับรู้ความสามารถของตน การถ่ายทอดทางสังคมจากโรงเรียนและครอบครัว ตัวแปรเหล่านี้ร่วมกันทำนายพฤติกรรม

4. แนวทางดำเนินงานเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอนคือมีการร่วมกันวางแผนและกำหนดโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในแต่ละด้านโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา กล่าวคือมีการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชน (ณรงค์ ศรีโสภะ, 2553) สอดคล้องกับปาดดา อัครวิธรากุล (2554) ที่กล่าวถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรภายในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในเรื่องอัตลักษณ์ของสถานศึกษาด้วยการสื่อสารภาษาที่เข้าใจง่าย และควรสร้างการมีส่วนร่วมของการขับเคลื่อนจะต้องมาจากพลังความพยายามและการมีส่วนร่วมพร้อมกันทั้งองค์กร ในกระบวนการและวิธีการสร้างความสำเร็จตามอัตลักษณ์ที่กำหนด มีการประเมินสภาพปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข และมีการประเมินผลเป็นระยะ นอกจากนี้ยังพบว่าโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดอัตลักษณ์อย่างยั่งยืนของนักเรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล (2556) ได้ทำการศึกษากลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา พบว่าประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 ปรับโครงสร้างและนโยบายเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 ปรับปรุงคุณภาพผู้เรียน กลยุทธ์ที่ 3 ปรับปรุงสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 4 สร้างเครือข่ายการพัฒนา และการประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้กับผู้เกี่ยวข้องและชุมชน กลยุทธ์ที่ 6 ปรับกระบวนการทำงาน โดยใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยปรับปรุงจากแนวคิดการบริหารเชิง กลยุทธ์ของ Wheelen and Hunger (2004)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ทำการประเมินสถานศึกษาในปีการศึกษา 2554 และปีการศึกษา 2555 บางส่วน ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการกำหนดให้ทางโรงเรียนระบุอัตลักษณ์ของนักเรียน และทำให้สถานศึกษาหลายแห่งเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ดังนั้นข้อสรุปที่ได้อาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางดำเนินงานในการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักเรียน จากกรณีศึกษาที่มีการปฏิบัติดี โดยอิงตามกรอบเจตนารมณ์ของแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านคือเป็นคนดี เก่งและมีความสุข แต่หากมีการศึกษาเพิ่มเติมในโรงเรียนที่เน้นอัตลักษณ์เฉพาะด้านใด ด้านหนึ่งเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ด้านดังกล่าว อาจทำให้ได้ข้อค้นพบเพิ่มขึ้นหรือแนวทางที่หลากหลายทำให้เกิดความโดดเด่นของแต่ละสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนในเชิงนโยบาย ที่จะทำให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์อย่างต่อเนื่อง

2. หากมีการทำวิจัยโดยใช้ข้อมูลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ทำการประเมินสถานศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2555 เป็นต้นมาอาจจะทำให้เกิดข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้นและสอดคล้องกับปัจจุบันซึ่งแต่ละสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์มากขึ้น จึงสามารถกำหนดอัตลักษณ์ของนักเรียนได้อย่างชัดเจน

3. หน่วยงานต้นสังกัดควรพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา รวมทั้งสร้างความตระหนักให้กับผู้บริหาร ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บรรลุตามเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ปรัชญาและจุดเน้นของสถานศึกษาซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. สืบค้นจาก [https://www.mwit.ac.th/~person/01-](https://www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/NationalEducation.pdf)

Statutes/NationalEducation.pdf

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นจาก

http://www.soc.cmu.ac.th/~wsc/data/ldentity28_3_05.pdf

ณรงค์ ศรีโสภะ. (2553). อัตลักษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนประชาวิทยาคาร ตำบลโลกสี่หมื่น อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ทองพรรณ ปัญญาอุดมกุล. (2556). กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ในเขตภาคเหนือตอนบน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). สาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

นวิศ ดวงมิลิน. (2549). การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). สาขาวิชาจิตวิทยาเพื่อการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

นันทนัย ประสานนาม. (2550). *เพศชาติพันธุ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ในภาพยนตร์เรื่อง Touch of Pink*. สืบค้นจาก

<http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document95248.html>

บุรินทร์ รุจจนพันธุ์. *อัตลักษณ์+เอกลักษณ์*. สืบค้นวันที่ 5 พฤษภาคม 2556, จาก <http://www.thaiall.com/blog/burin/3476/>

ปภาดา อัครธีรากุล. *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของสถานศึกษา*. ในรายการ สมศ. สรุปสาระการสนทนา รายการบ่ายนี้มีคำตอบ “ทำอะไรให้พร้อมรับการประเมินฯ รอบสาม” วันจันทร์ที่ 23 พฤษภาคม 2554 สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี เวลา 15.15-16.00 น. สืบค้นวันที่ 5 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.rajini.ac.th/>.

พิมพ์ชนก กลิ่นสุทฺธ. (2554). *การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่ครอบครัวแตกแยก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), สำนักงาน. (2555). *คู่มือการประเมินภายนอก รอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน 2554)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).

วรรณะ บรรจง. (2551). *ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของเอกลักษณ์นักศึกษาครูและการรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นครูนักวิจัยที่มีต่อพฤติกรรมครูนักวิจัยของนักศึกษาครูในยุคปฏิรูปการศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุพักตร์ พิบูลย์. (2555). *อัตลักษณ์*. สืบค้นวันที่ 5 พฤษภาคม 2556, จาก <http://drsuphakedqa.blogspot.com/2010/07/07.html>

สุภะฉาน ศรีเอี่ยม. (2554). *การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภฤกษ์ รักชาติ. (2554). *การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้านความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์โรงเรียนและกระบวนการกำหนดอัตลักษณ์โรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาจิตวิทยาการวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ (Identity) การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ภาษาอังกฤษ

Oxford. Oxford Dictionary. Retrieved December, 22, 2012, from <http://oxforddictionaries.com/definition/identity>.

Wheelen, Thomas L., and Hunger, David J. (2004). *Strategic Management and Business Policy*. New York: Addison-Wesley Publishing Company.